

Şehir Kimliği Üzerinde İlçe Memnuniyeti, İlçeye Bağlanma ve Şehre Bağlanmanın Seri Çoklu Aracılık Etkisi Modeli: İstanbul Örneği

The Serial Multiple Mediation Effect Model of District Satisfaction, District Attachment, and City Attachment on City Identity: The Case of Istanbul

Ebrar Yenice Kanık^{1*}

Sevim Cesur²

* Sorumlu yazar
Corresponding author

¹Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi,
Türkiye
E-mail: ebraryenice@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4884-8110

²Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Türkiye
E-mail: cesur@istanbul.edu.tr
ORCID: 0000-0002-4038-0592

Başvuru/Submitted: 03.09.2023
Son Düzeltme/Last Revision: 21.11.2023
Kabul/Accepted: 28.12.2023

Atıf bilgisi / Citation:

Yenice Kanık, E. & Cesur, S. (2024). Şehir kimliği üzerinde ilçe memnuniyeti, ilçeye bağlanma ve şehre bağlanmanın seri çoklu aracılık etkisi modeli: İstanbul örneği. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi-IBAD Journal of Social Sciences*, (16), 75-97.
<https://doi.org/10.21733/ibad.1354524>

iThenticate Similarity Index 14%

ÖZ

Yerleşim yerine yönelik memnuniyetin mekâna bağlanmayı artırdığı, mekâna bağlanmanın da mekân kimliği üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu ayrı ayrı pek çok araştırmada incelenmiş; ancak memnuniyet, bağlanma ve kimlik arasındaki ilişkilerin bir arada incelendiği sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Bu çalışmada, İstanbul özelinde ilçeye yönelik memnuniyet ve şehir kimliği arasındaki ilişkide ilçeye bağlanma ve şehre bağlanmanın seri çoklu aracılık etkisi incelenmiştir. Araştırma, İstanbul'un farklı ilçelerinde yaşayan, yaşları 17 ile 64 arasında değişen 228 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları arasında İlçe Memnuniyeti Ölçeği, Mekâna Bağlanma Ölçeği, Mekân Kimliği Ölçeği ve Sosyo-demografik bilgi formu yer almaktadır. Araştırmanın sonuçları ilçe memnuniyeti ve şehir kimliği arasındaki ilişkide (1) ilçeye bağlanma ve (2) ilçeye bağlanma ve şehre bağlanmanın seri çoklu aracı etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Bulgular özellikle İstanbul gibi bir metropolde şehirle kurulan ilişkide sınırları daha belirgin olan ilçe düzeyindeki mekânın önemli olduğunu gösterir niteliktedir. Araştırma sonuçlarının hem Çevre Psikolojisi alanyazınına hem de ilçe ve şehir düzeyinde yerel yönetimlerin hizmet politikalarına katkı sağlanması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Mekâna Bağlanma, Mekân Kimliği, İlçe Memnuniyeti

ABSTRACT

Many studies have shown that residential satisfaction increases place attachment, and that place attachment positively influences place identity. However, only a limited number of studies have explored the relationships between satisfaction, attachment, and identity together. This study examines the serial multiple mediation effect of district attachment and city attachment on the relationship between district satisfaction and city identity in Istanbul. The research was conducted with 228 participants, aged 17 to 64, living in various districts of Istanbul. Data collection tools included the District Satisfaction Scale, the Place Attachment Scale, the Place Identity Scale, and a socio-demographic information form. The findings revealed that (1) district attachment, and (2) both district attachment and city attachment together, have a serial multiple mediation effect on the relationship between district satisfaction and city identity. The results suggest that in a metropolis like Istanbul, the district level, with its more distinct boundaries, plays a crucial role in shaping the relationship people have with the city. This study is expected to contribute to both the field of Environmental Psychology and the service policies of local governments at the district and city levels.

Key words: Place Attachment, Place Identity, District Satisfaction

GİRİŞ

Kimliğimizi tarif ederken bir şehrin sakini olmanın etkisi nedir? Bu araştırma İstanbul özelinde bu sorunun cevaplanmasına odaklanmaktadır. Günümüzde artan mekânsal hareketlilik, göç ve küreselleşme gibi süreçler nedeniyle kişilerin yaşadıkları mekânlarla kurduğu ilişki sürekli bir değişime tabi olmakta; bu değişimin etkileri coğrafya, sosyoloji, sosyal psikoloji ve çevre psikolojisi gibi pek çok sosyal bilim alanında artan bir ilgiyle araştırılmaktadır (Lewicka, 2011a, s.207). Teorik girişimler ve araştırmalar mekânın çeşitli özellikleri ile kişilere süreklilik ve biriciklik hissi sağladığını (Lewicka, 2008) ve kimliğin yaşanan çevre ile ilişkili olarak tanımlanabileceğini (Proshansky, 1978) göstermiştir.

İstanbul söz konusu olduğunda ise bahsi geçen toplumsal süreçlerin “İstanbullu” tarifini yapmayı zorlaştırdığı görülmekte ancak yine de coğrafi ve demografik açıdan sürekli değişen bir şehirle kurulan ilişkinin kişisel kimlik üzerindeki etkisini anlamının önemli olduğu düşünülmektedir. Buradan yola çıkarak bu araştırma kapsamında mekânla kurulan ilişkiler, yerleşim yeri memnuniyeti (residential satisfaction) (Stedman, 2003), mekâna bağlanma (place attachment) (Low ve Altman, 1992) ve mekân kimliği (place identity) (Proshansky, 1978, s.156) kavramları çerçevesinde ele alınmıştır.

Özellikle İstanbul gibi metropollerde, şehrin farklı bölgelerinin farklı mekânsal deneyimler sunduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle yaşanan yerin algılanan kalitesine yönelik çok boyutlu bir tutum olarak tanımlanan (Stedman, 2002, s.564) yerleşim yeri memnuniyetinin, İstanbul ile kurulan ilişkiyi anlamaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Memnuniyetin öznel boyutları arasında yer alan mimari, kentsel planlama, sosyal ilişkiler, çevresel özellikler vb. gibi unsurlar (Chen, Hall, Yu ve Qian, 2019; Hernandez, 2021; Mouratidis ve Andersen, 2023) şehrin pek çok yerinde değişkenlik gösterdiğinden bu çalışmada yerleşim yerine yönelik memnuniyet, mekânsal sınırların belirginliği ve alınan kamu hizmetlerini değerlendirmeyi kolaylaştırması açısından ilçe düzeyinde ele alınmış ve İlçe Memnuniyet olarak ölçülmüştür.

Çevre psikolojisinde sıklıkla araştırılan bir diğer kavram olan mekâna bağlanma; kişiyle mekân arasında kurulan ilişkinin duygusal boyutu olarak tanımlanmış, yerleşim yeri memnuniyeti ile ilişkili olduğu görülmüştür (Chen ve Dwyer, 2018; Chen, Dwyer ve Firth, 2014; Halpenny, 2010; Ramkissoon ve Mavondo, 2015; Ramkissoon, Mavondo ve Uysal, 2018). Yaşanılan yere yönelik memnuniyetin bağlanmayı artırdığı (Baydeniz ve Kılıcı, 2022; Chen ve ark., 2014; Chen ve Dwyer, 2018; Halpenny, 2010; Ramkissoon ve Mavondo, 2015; Ramkissoon ve ark., 2018; Xu, Wu ve Chen, 2022) bulgusu, şehre bağlanmada ilçeye yönelik memnuniyetin ön plana çıkacağını düşündürmektedir.

Mekân kimliği ise herhangi bir yerin kişinin kimliğinin bir parçası haline gelmesi ve mekânın bir kendilik-kategorizasyonu işlevi sunması (yaşadığı ilçenin sakini olmak, yaşadığı şehrin sakini olmak vb.) şeklinde tanımlanmıştır (Lewicka, 2008; Rollero ve De Piccoli, 2010a). Mekân kimliği açısından bakıldığında İstanbul’un heterojen nüfus yapısının, “İstanbullu” olarak tarif edilebilecek homojen bir kimlik tanımını mitletirmektedir (Öncü, 2000, s.114). İstanbul bağlamında yapılan çalışmalarda göçmen kadınlar (Secor, 2003), Kürt göçmenler (Secor, 2004) Kuzguncuk semtinin kadınları, Müslüman olmayan azınlık sakinleri (Mills, 2008) gibi farklı sosyal gruplarda kimliğin oluşumunda İstanbul’un önemini gösteren araştırmalar yapılmıştır. Çevre Psikolojisi ve Sosyal Psikoloji alanında yürütülmüş sınırlı sayıda araştırma ise gecekondu ve şehirli grupların kimlik tanımı ve gruplar-arası ilişkilerde mekânın etkili olduğu (Arkonaç, 1995); bir yerin “yerli” sakini olmak ile oraya göç eden olmanın mekâna

bağlanma ve mekân kimliği üzerinde etkili olduğu (Göregenli, Karakuş, Kösten ve Umuroğlu, 2014; Göregenli ve Karakuş, 2014; Göregenli, Karakuş ve Gökten, 2016); ayrıca mahalle gibi farklı mekân türleriyle kurulan bağlanma ilişkisinin şehir kimliği üzerinde etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Göregenli ve ark., 2014). Özellikle yaşanan mahallenin şehirle kurulan kimlik ilişkisi üzerinde etkili olduğu bulgusu (Göregenli ve ark., 2014) daha küçük ölçekli mekânların büyük şehirler ile kurulan ilişkide etkisini göstermesi açısından önemlidir.

Araştırmaların, mekânın bir kimlik kategorisi olarak ele alınabileceğini gösterdiği ancak ilçe ve şehir gibi farklı düzeylerdeki mekânlarla kurulan ilişkilerin ise incelenmediği görülmüştür. Aynı zamanda birbiriyle ilişkisi sıklıkla vurgulanan mekâna yönelik memnuniyet, mekâna bağlanma ve mekân kimliği kavramlarının bir arada nasıl ilişkilendiğini gösteren model sınamasına yer verilmediği görülmektedir. Alandaki bu boşluklar göz önünde bulundurularak, bu çalışmada İstanbul'un 39 ilçesinden ulaşılabilen 34 ilçenin sakinlerinin yaşadıkları ilçeye yönelik memnuniyet, ilçeye bağlanma ve şehre bağlanmanın şehir kimliği üzerindeki seri çoklu aracılık etkisinin incelenmesi planlanmıştır. Böylece üç kavram arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması ve şehirle kurulan ilişkide ilçenin etkisinin ortaya çıkarılmasının yanı sıra, ilçe ve şehir düzeyinde yerel yönetimlerin hizmet politikalarına katkı sağlanması beklenmektedir.

TEMEL KAVRAMLAR VE ALANYAZIN

Yerleşim Yeri Memnuniyeti

Mekânla kurulan ilişkiyi tanımlamaya yönelik kavramlardan biri olan yerleşim yeri memnuniyeti; çevre psikolojisi, coğrafya, şehir planlamacılığı, turizm (Ramkissoon ve ark., 2018; Temelova ve Dvorakova, 2012) gibi farklı araştırma alanlarında incelenmiştir. Kavram, Stedman (2002) tarafından yaşanan yerin algılanan kalitesine yönelik çok boyutlu bir tutum olarak tanımlanmıştır. Objektif ve sübjektif olarak ölçülebilen memnuniyetin objektif değerlendirme kriterleri nesnel olarak ölçülebilir fiziksel göstergeler iken; sübjektif değerlendirmeler ilgili yerin kalitesine yönelik sakinlerinin bireysel tepkilerini içermektedir (Gifford, 2002, s.325). Öznel memnuniyetin alt boyutları incelendiğinde mekânsal boyutun mimari ve kentsel planlamayı, insan boyutunun sosyal ilişkileri, işlevselliğin verilen hizmetler ve tesisleri, bağlamsal boyutun ise çevresel koşullar, kirlilik, yaşam hızı gibi unsurları içerdiği görülmüştür (Chen ve ark., 2019; Hernandez, 2021).

Araştırmalara bakıldığında, yerleşim yeriyle ilgili memnuniyet, ev (Gomez-Jacinto ve Hombrados-Mendieta, 2002), kapalı güvenli site ve konut kompleksleri (Fornara, Bonaiuto, Bonnes, Carrus ve Passafaro, 2006), mahalle (Fornara, Bonaiuto ve Bonnes, 2010; Hur, Nasar ve Chun, 2010; Mouratidis ve Andersen, 2023), ulusal park (Halpenny, 2006, 2010; Ramkissoon ve ark., 2018), göl bölgesi (Stedman, 2002) ve şehir (Chen ve Dwyer, 2018; Zenker ve Rütter, 2014) gibi farklı türdeki mekânlarda (Bonaiuto ve Fornara, 2017) incelenmiştir.

Bulgular, yerleşim yerine duyulan memnuniyetin yaşam kalitesi (Ramkissoon ve ark., 2018), sivil katılım (Grillo, Teixeira ve Wilson, 2010) ve mekâna bağlanma (Chen ve ark., 2014; Chen ve Dwyer, 2018; Halpenny, 2010; Ramkissoon ve Mavondo, 2015; Ramkissoon ve ark., 2018; Xu, ve ark., 2022) üzerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Mekâna Bağlanma

Mekânla kurulan ilişkiyi tanımlamada mekâna yönelik memnuniyetin yanı sıra sıklıkla incelenen bir diğer kavram olan mekâna bağlanma mekânla kurulan duygusal, bilişsel ve davranışsal ilişki olarak tanımlanmıştır (Lewicka, 2008; Low ve Altman, 1992). Belirli bir yerle

kurulan güçlü bağlanma ilişkisi bu mekânla ilişkiyi sürdürmeye yönelik motivasyonu beraberinde getirmekte (Hernandez, 2021, s.101), yaşam doyumunu (Baker ve Palmer, 2006; Lewicka, 2011b; Casakin ve Reizer, 2017), psikolojik ve sosyal iyi oluşu (Junot, Paquet ve Fenouillet, 2018; Rollero ve De Piccoli, 2010b), toplumsal vatandaşlık davranışını (Xu ve ark., 2022, s.6) ve çevreyi korumaya yönelik davranışları (Junot ve ark., 2018; Kuo, Su, Wang, Kiatsakared ve Chen, 2021; Jiao, Ren, Guo, Gao ve Xu, 2023; Ramkissoon, Weiler ve Smith, 2012; Scannel ve Gifford, 2010) arttırmaktadır. Yürütülen bir deneysel çalışmada nötr bir mekâna kıyasla bağlanma ilişkisi kurulan bir mekânı görselleştirmenin dahi katılımcıların özsaygı, anlam ve aidiyet düzeylerini artırdığı görülmüştür (Scannel ve Gifford, 2017, s.261).

Kişi ve mekân arasındaki bağlanma ilişkisi ev (Anton ve Lawrence, 2014; Lewicka, 2008; 2010), mahalle, semt (Göregenli ve ark., 2014; Hidalgo ve Hernandez, 2001; Khaleghimoghaddam, Arzhangı ve Rajaeipour, 2023; Laczko, 2005; Lewicka, 2008; 2010; 2011a), şehir (Casakin, Hernandez ve Ruiz, 2015; Hidalgo ve Hernandez, 2001; Lewicka, 2005; 2008; 2010; Scannel ve Gifford, 2010), eyalet, bölge, ülke (Gustafson, 2009b; Laczko, 2005) gibi farklı ölçekteki mekânlar üzerinden gelişebilmektedir. Aynı anda birden fazla mekânla bağlanma ilişkisinin kurulabildiği (Lewicka, 2008, s.211) bilinmektedir. Özellikle büyük şehirlerin sosyo-demografik yapısı, konut türü, yerel yönetim politikaları açısından heterojen bir yapıya, mahallelerin ise daha homojen bir yapıya (Lewicka, 2010, s.37) sahip olması, ilçe düzeyindeki mekânların bu iki mekân türünden ayrılmasını sağlamaktadır. Araştırmalara bakıldığında, fiziksel faktörlere kıyasla sosyal faktörlerin mahalleye bağlanma üzerinde daha etkili olduğu (Khaleghimoghaddam ve ark., 2023), tarihi yapıların yoğun olduğu bölgelerde yaşayanların modern yapıların yoğun olduğu bölgelerde yaşayanlara oranla yaşadıkları ilçeye daha fazla bağlı oldukları (Lewicka, 2008, s.221), kentleşme düzeyi düşük ilçe sakinlerinin şehir merkezinde yaşayanlara göre bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu (Kalaycı Önaç ve Gönüllü Sütçüoğlu, 2021, s.14) görülmüştür. İlçelerin çeşitli özelliklerine bağlı olarak bağlanma düzeyinin değişmesinin, bir üst ölçekteki mekân olan şehirle kurulan ilişkiyi de etkileyebileceğini düşündürmektedir. Bu nedenle bu çalışmada mekâna bağlanma ilçe ve şehir olmak üzere iki farklı mekân düzeyinde ele alınmıştır.

Mekâna bağlanmayı etkileyen değişkenlere bakıldığında ise, yaş (Gustafson, 2009a; Lewicka, 2008), ikamet süresi (Anton ve Lawrence, 2014; Casakin ve ark., 2015; Lewicka, 2005; 2008), cinsiyet (Anton ve Lawrence, 2014; Gustafson, 2009a; Scannel ve Gifford, 2010), eğitim düzeyi (Scannel ve Gifford, 2010), ekonomik durum (Lewicka, 2010), mekânsal hareketlilik (Chow ve Healey, 2008; Gustafson, 2009a;b) gibi sosyo-demografik değişkenlerin etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca yaşanan bölgenin suç geçmişi, güvenlik hissi (Brown, Perkins ve Brown, 2003) aynı yerde yaşayan insanlarla kurulan ilişkiler (Lewicka, 2011b) gibi sosyal değişkenlerin ve bina yoğunluğu, bina tipi, temizlik, yürüyüş alanları, peyzaj düzenlemesi gibi fiziksel-çevresel özelliklerin de etkili olduğu vurgulanmıştır (Kim ve Kaplan, 2004; Lewicka, 2010, 2011b; Özata ve Özdemir-Darby, 2023; Stedman, 2002).

Mekânın çeşitli özelliklerinin bağlanma üzerindeki etkisi, yerleşim yeri memnuniyeti ve mekâna bağlanma arasındaki ilişkiyi ön plana çıkarmaktadır. Araştırmalara bakıldığında, memnuniyet ve bağlanma ilişkisinin mahalle (Bonaiuto, Aiello, Perugini, Bonnes ve Ercolani, 1999; Göregenli ve ark., 2014; Sam, Bayram ve Bilgel, 2012), güvenli site ve konut kompleksleri (Fornara ve ark., 2006), İsrail’de Kibbutz yerleşim alanları (Casakin ve Reizer, 2017), kent ve kırsal yerleşim yerleri (Chen ve ark., 2019), turistik alan (Baydeniz ve Kılıcı, 2022; Dağ, 2022; Köse, 2022) gibi farklı bağlamlarda desteklendiği görülmektedir.

Türkçe yazın incelendiğinde, Turizm alanında yapılmış çalışmaların turistik alanları ziyaret eden kişilerde mekâna bağlanmanın ve mekân memnuniyetinin destinasyon sadakati (Köse, 2022) çevreci davranış niyeti (Dağ, 2022) davranışsal niyet (Baydeniz ve Kılıcı, 2022) arasındaki ilişkilere odaklandığı görülürken; Mimari ve Coğrafya alanında yürütülen çalışmalarda mekânın fiziksel öğeleri ile sosyal öğelerinin mekâna bağlanma üzerindeki etkisini (Özata ve Özdemir-Darby, 2023); göçmen ve yerel kültürün baskın olduğu köyler ile şehir merkezinde yaşamının mekâna bağlanma ve yer duygusu üzerindeki (Ağababa, 2020) etkisini, ikamet edilen konuta yönelik kişiselleştirme yapma ve mekâna bağlanma arasındaki ilişkileri (Babacan ve Koramaz, 2021), aidiyet duygusunun şehrin algılanması üzerindeki etkisini (Kırlı-Özer, Çahantimur ve Kırlı, 2020) inceleyen araştırmalara rastlanmıştır.

Ancak iki kavram arasındaki ilişkinin yönüyle ilgili farklı bulgular söz konusudur. Özellikle turizm alanında yapılmış çalışmalar mekâna yönelik memnuniyeti mekâna bağlanmanın sonucu olarak ele alırken (Köse, 2022; Veasna, Wu ve Huang, 2013; Yuksel, Yuksel ve Bilim, 2010); diğerleri memnuniyetin mekâna bağlanmanın yordayıcısı olduğunu belirtmiştir (Baydeniz ve Kılıcı, 2022; Chen ve ark., 2014; Chen ve Dwyer, 2018; Halpenny, 2010; Ramkissoon ve Mavondo, 2015; Ramkissoon ve ark., 2018; Xu ve ark., 2022). İki kavram arasındaki nedensellik ilişkisini ortaya koyması açısından önemli olan Beyer, Kamin ve Lang'ın (2017, s.388) boylamsal araştırması, ileri yaş grubundaki katılımcılarda yüksek yerleşim yeri memnuniyetinin zaman içinde daha yüksek mekâna bağlanmayı yordadığını göstermiştir.

Memnuniyet ve bağlanma arasındaki bu ilişki, İstanbul'un farklı ilçelerinde yaşayanların öznel memnuniyet düzeylerinin yaşadıkları ilçe ve şehirle kurdukları bağlanma ilişkisi üzerinde etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Mekân Kimliği

Mekân kimliği ise kişisel kimliğin mekânla ilişkili olarak düşünce, inanç, duygu, tercih ve davranışsal eğilimlerin birleşiminden oluşan bir alt kimlik olarak ilk kez Proshansky (1978, s.160) tarafından tanımlanmıştır. Lalli (1992, s.294) mekân kimliğini şehir bağlamında ele almış ve şehirle kurulan özdeşimlerin kişinin "biz" ve "onlar" ayrımı yapabilmesine katkı sağlayarak bir kimlik kategorisi işlevine sahip olduğunu belirtmiştir. Lewicka (2008, s.211) ise mekânın sakinlerine süreklilik ve biriciklik hissi sağladığını, mekâna bağlanma sürecinde olduğu gibi kimlik söz konusu olduğunda da farklı düzeylerdeki mekânların bir kimlik kategorisi oluşturabileceğini (Lewicka, 2008; Hidalgo ve Hernandez, 2001) belirtmiştir. Hangi mekânın kimliğin bir parçası haline geldiği kurulan özdeşimlere bağlı olarak mahalleden, ülkeye ve dünyaya değişkenlik gösterebilmektedir.

Bu alanda yapılan araştırmalar, farklı ölçekte mekânlar ile kurulabilen kimlik ilişkisinin kişilerin öz-saygı, kendilik imajı, duygu düzenleme süreçleri üzerinde etkili olduğunu göstermiştir (Hauge, 2007; Lalli, 1992; Twigger-Ross ve Uzzel, 1996). Göç, mekânsal hareketlilik, zorunlu yer değiştirme gibi süreçler mekân kimliğinin sıklıkla incelendiği bağlamlar arasında gelmektedir (Bernardo ve Palma-Oliveira, 2013; Cuba ve Hummon, 1993a; 1993b; Göregenli ve Karakuş, 2014; Hernandez, Hidalgo, Salazar-Laplace, Hess, 2007; Speller ve ark., 2003). Kimliğin süreklilik ve biriciklik hissini sekteye uğratan bu bağlamlar, mekâna bağlı süreçlerin kimlik üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemlidir. Örneğin bir araştırmada mahalle ve şehir gibi iki farklı mekân türünde geçici olarak bulunanlara kıyasla mekânın sürekli sakinlerinin mekâna bağlanma ve mekân kimliği düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüş (Bernardo ve Palma-Oliveira, 2013, s.174), bir diğer çalışmada ise, göçmenlere oranla bir yerin yerli sakinlerinin daha

yüksek düzeyde mekânsal memnuniyet, mekâna bağlanma ve mekân kimliğine sahip olduğu (Göregenli ve ark., 2014; Göregenli ve Karakuş, 2014) tespit edilmiştir. Bu bulgular, doğum yeri, ikamet süresi, cinsiyet, eğitim (Belanche, Casaló ve Flavián, 2017; Hernandez ve ark., 2007; Lalli, 1992) ve göç deneyimi (Cuba ve Hummon, 1993a, 1993b; Hernandez ve ark., 2007) gibi bireysel değişkenlerin mekân kimliği üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca yaşanan topluluk türü (kırsal/kent) (Belanche, Casaló ve Rubio, 2021), yaşanan şehrin büyüklüğü (Casakin ve ark., 2015), yaşanan yere yönelik tehdit algısı (Anton ve Lawrence, 2014) ve yaşanan yerde tarihi mekânların olması (Devine-Wright ve Lyons, 1997, s.44) gibi mekânsal özelliklerin mekân kimliğini etkilediği tespit edilmiştir.

Bireysel ve mekânsal değişkenlerin yanı sıra, grup süreçlerinin de mekânla kurulan ilişkide etkili olduğu bilinmektedir. Mekânın özellikle bir kimlik kategorisi olarak “biz” ve “onlar” ayrımı yapılmasına katkı sağlaması (Lalli, 1992) araştırmacıları mekân kimliğini Sosyal Kimlik Teorisi (Tajfel, 1982; Tajfel ve Turner, 1986) çerçevesinde ele almaya yönlendirmiştir (Belanche ve ark., 2017). Bulgular, mekânsal sınırların değişmesi sonucunda iç-grup, dış-grup algısının değişebildiğini (Puddifoot, 1997), mekânla kurulan özdeşimin kimlik sürecinin ayırt edicilik, kendilik saygısı, süreklilik ve özyeterlik prensiplerini desteklediğini (Speller ve ark., 2003; Twigger-Ross ve Uzzel, 1996) ve bir mahallenin sakini olmak üzerinden iç-grup tarafgirliği ve dış-grubun ayırt ediciliği gibi kimlik stratejilerinin ortaya çıktığını (Arkonaç, 1995; Bernardo ve Palma-Oliveira, 2016a; 2016b) göstermiştir. İstanbul sakinlerinin bireysel deneyimleri, şehrin değişkenlik gösteren mekânsal özellikleri ve gruplararası ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda mekân kimliği araştırmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Mekânla kurulan ilişkiyi inceleyen araştırmalarda mekâna bağlanma ve mekân kimliği kavramlarının sıklıkla yer aldığı ancak zaman zaman birbirinin yerine kullanıldığı (Hidalgo ve Hernandez, 2001, s.274) ya da birinin diğerinin alt boyutu (Lalli, 1992; Stedman, 2003) olarak ele alındığı görülmektedir. Hernandez ve arkadaşlarının (2007, s.313) yürüttüğü bir araştırmada yerli katılımcılara kıyasla göçmenlerde mekâna bağlanma düzeyinin mekân kimliğinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, göçmenlerde ikamet süresinin yerli katılımcılara oranla daha kısa olması göz önünde bulundurularak mekâna bağlanmanın mekân kimliğinden önce geliştiği şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca, iki kavramın farklı demografik ve psikososyal değişkenler tarafından yordandığına (Rollero ve De Piccoli, 2010b) dair bulgular, kavramların birbirinden ayrı olduğunu, ancak karşılıklı bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. İki kavramın karşılıklı ilişkisine yönelik diğer bulgulara bakıldığında, bir yerin yerli sakinlerine oranla göçmenlerde mekâna bağlanma yüksek olmasına karşın mekân kimliğinin düşük olduğu (Toruczyk-Ruiz, 2013) ve mekâna bağlanmanın gruplararası ilişkiler üzerinde yordayıcı etkiye sahip olduğu (Wnuk ve Oleksy, 2021, s.6) tespit edilmiştir. Özetlenen bu bulgulardan yola çıkarak mekâna bağlanmanın mekân kimliği üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

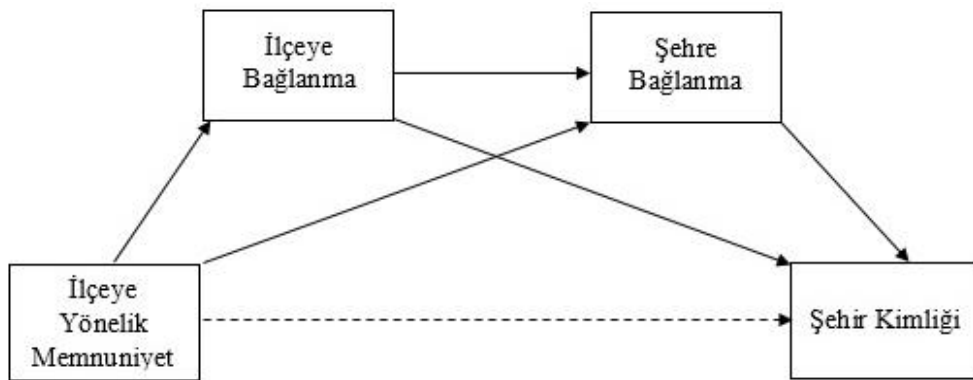
İstanbul Bağlamında Mekâna Bağlanma ve Mekân Kimliği

İstanbul’un Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı Devleti’ne uzanan tarihi, sosyo-politik konumu, ekonomik ve kültürel kaynakları şehri tarih boyunca önemli kılmıştır. Bu önem günümüzde devam etmekle birlikte iç-dış göç, sanayileşme, kentsel dönüşüm uygulamaları gibi pek çok olgu nedeniyle şehri sosyo-demografik ve coğrafi açıdan sürekli bir değişimle karşı karşıya getirmiştir.

Özellikle 1950’li yıllardan itibaren başlayan kentleşme süreci ve göçler ile şehrin nüfus yoğunluğu artmış bu durum konut ihtiyacını gidermek için “gecekondu” şeklindeki kaçak yapılaşmaya zemin hazırlamıştır (Kılıç ve Hardal, 2014, s.2). Göç eden işçi nüfusun iş alanlarına erişilebilirlik açısından tarihi ve merkezi semtleri tercih etmesi (Çeker ve Belge, 2015, s.80) sosyo-demografik yapıda değişikliklere yol açmış; bu değişim 1980’lerden itibaren İstanbul’un orta ve üst sınıfında şehrin merkezinden uzaklaşarak “steril” yaşam alanlarına, sitelere yerleşme eğilimini doğurmuştur (Öncü, 1999). Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla birlikte, Suriçi gibi tarihi alanların sterilize edilerek “turistik” alanlara dönüşmesinin (Öncü, 1999) yanı sıra, yeni yapılar ile şehrin hem coğrafi görünümü değişmiş hem de belirli bölgelerinin sakinleri yer değiştirmek zorunda kalmıştır (Çeker ve Belge, 2015, s.78).

Hâlihazırda devam etmekte olan bu değişim ve dönüşüm sürecinin İstanbul sakinlerinin şehirle kurdukları ilişkiyi etkilediği düşünülmektedir. Şeker (2011, 2015) İstanbul’un 39 ilçesinde yürüttüğü araştırmasında, ilçelere yönelik yaşam kalitesini İnsan ve Sosyal Sermaye, Ekonomik Yapı ve Altyapı ve Ulaşım değişkenleri çerçevesinde ölçmüş ve tüm ilçelerin yaşam kalitesi endeksi çerçevesinde yüksekte düşüğe, beş düzeyde gruplandığını tespit etmiştir. Şeker’in (2011, 2015) araştırması ilçelerin çeşitli özelliklerine bağlı olarak sakinlerine farklı düzeyde yaşam kalitesi ve mekân deneyimi sunduğunu göstermektedir. Bu nedenle, farklı ilçelerde yaşayan kişilerin farklı memnuniyet düzeyine sahip olacağı düşünülmektedir. Ayrıca yerleşim yerine yönelik memnuniyetin mekâna bağlanma üzerindeki etkisi (Baydeniz ve Kılıcı, 2022; Chen ve ark., 2014; Chen ve Dwyer, 2018; Halpenny, 2010; Ramkissoon ve Mavondo, 2015; Ramkissoon ve ark., 2018; Xu ve ark., 2022) ve mekâna bağlanmanın mekân kimliği üzerindeki etkisine (Hernandez ve ark., 2007; Torunczyk-Ruiz, 2013; Wnuk ve Oleksy, 2021) dair bulgular bir arada değerlendirildiğinde, bu çalışmada ilçeye yönelik memnuniyetin şehir kimliğine etkisinde sırasıyla ilçeye bağlanma ve şehre bağlanma değişkenlerinin seri çoklu aracılık etkisine sahip olacağı varsayılmıştır. Bu doğrultuda etkisi sınanan model Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Beklenen Seri Çoklu Aracılık Modeli (Model 6; bkz. Hayes, 2018, s.586)

Araştırma modeli doğrultusunda geliştirilen hipotezler:

Hipotez 1: İlçeye yönelik memnuniyetin şehir kimliğine etkisinde ilçeye bağlanmanın aracı etkisi vardır.

Hipotez 2: İlçeye yönelik memnuniyetin şehir kimliğine etkisinde şehre bağlanmanın aracı etkisi vardır.

Hipotez 3: İlçeye yönelik memnuniyetin şehir kimliğine etkisinde ilçeye bağlanma ve şehre bağlanmanın seri çoklu aracı etkisi vardır.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmaya İstanbul'un farklı ilçelerinde yaşayan 228 yetişkin (152 kadın, 72 erkek) katılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde yaş aralığının 17 ile 64 arasında değiştiği (Ort=32,54, ss= 9,58), eğitim durumuna bakıldığında %58,3'ünün üniversite mezunu (n=133) olduğu, ikamet sürelerinin ise ilçe düzeyinde 1-54 yıl arasında değiştiği (Ort=15,1, ss=11,98), şehir düzeyinde 1-61 yıl arasında değiştiği (Ort=23,5, ss=12,41) görülmektedir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Ortalama	Standart sapma	Aralık
Yaş	32,54	9,58	17 – 64
İkamet Süresi			
İlçe	15,1	11,98	1-54
Şehir	23,5	12,41	1-61
		Yüzde	Katılımcı sayısı
Cinsiyet			
	Kadın	66,7	152
	Erkek	33,3	72
Eğitim durumu			
	İlköğretim	3,1	7
	Lise	7,9	18
	Üniversite	58,3	133
	Lisansüstü	30,7	70
Medeni durum			
	Bekar	49,2	112
	Evli	50,4	115
	Dul	0,4	1
Ekonomik düzey			
	Düşük	3,5	8
	Orta	52,2	119
	İyi	39,5	90
	Çok iyi	4,8	11
Göç etme durumu			
	Evet	28,1	64
	Hayır	71,9	164

Araştırmada İstanbul'un 39 ilçesinin 34'ünde ikamet eden katılımcılara ulaşılabilmektedir. Katılımcı sayısı ve ilçe dağılımına bakıldığında, Arnavutköy (1), Ataşehir (10), Avcılar (2), Bağcılar (6), Bahçelievler (4), Bakırköy (5), Başakşehir (11), Bayrampaşa (3), Beşiktaş (8), Beykoz (6), Beylikdüzü (2), Beyoğlu (4), Büyükçekmece (2), Çekmeköy (1), Esenler (5), Eyüpsultan (7), Fatih (21), Gaziosmanpaşa (11), Güngören (6), Kadıköy (12), Kağıthane (8), Kartal (8),

Küçükçekmece (13), Maltepe (7), Pendik (8), Sancaktepe (5), Sarıyer (5), Silivri (1), Şişli (8), Sultanbeyli (4), Tuzla (2), Ümraniye (10), Üsküdar (20), Zeytinburnu (2) şeklindedir.

Veri Toplama Araçları

Yaş, cinsiyet, eğitim, ekonomik düzey, medeni durum, ikamet süresi ve göç durumu vb. gibi değişkenlere dair bilgileri içeren Sosyo-demografik bilgi formu araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Ayrıca İlçe Memnuniyeti Ölçeği, Mekâna Bağlanma Ölçeği ve Mekân Kimliği ölçekleri kullanılmıştır.

Araştırmada yer alan tüm ölçeklerin yapı geçerliği ve güvenirlik sınaması için sırasıyla madde analizi, açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmış ve iç tutarlılığı tespit etmek için Cronbach Alfa değeri hesaplanmıştır.

Katılımcıların yaşadıkları ilçeye yönelik memnuniyetlerini ölçmek amacıyla kullanılan İlçe Memnuniyeti Ölçeği, Şeker'in (2011) İstanbul'da ve Şeker, Sardanlı ve Bektaş'ın (2014) TRC2 bölgesinde yürüttükleri Yaşam Kalitesi Araştırmasının Kentsel Memnuniyet Anketinden yola çıkarak hazırlanmıştır. Biri nitel soruları içeren toplamda 6 ayrı kısımdan oluşan anket, yaşanan yerin sorunları, kamu hizmetlerine yönelik memnuniyet, güvenlik algısı, aynı ilçede yaşayan kişilerin davranışları ve yaşam biçimleri gibi alanlarda toplam 55 maddeden oluşmaktadır (Şeker ve ark., 2014).

İlgili anketten literatür çerçevesinde ilçe memnuniyetini ölçmeye yönelik seçilen 20 madde ile oluşturulan ölçek 5'li likert tipine sahiptir ve cevap kategorileri "1-hiç memnun değilim" ile "5-çok memnunum" arasında değişmektedir.

Anketin ilgili araştırmalarda (Şeker, 2011; 2015; Şeker ve ark., 2014) psikometrik özelliklerine rastlanmamakla birlikte bu araştırma kapsamında oluşturulan versiyonunun geçerlik ve güvenirlik analizlerini yürütmek amacıyla öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett küresellik testi değerleri incelenmiş; vaka sayısının ve verilerin dağılımının açımlayıcı faktör analizi (AFA) için uygun olduğu görülmüştür (KMO=0,90; Bartlett $\chi^2(190) = 2717,943$, $p < 0,001$). AFA sonuçlarına göre, ölçeğin dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bu faktör yapısının %58'lik varyansı açıkladığı tespit edilmiştir. Faktörler, Kamu Hizmetleri Memnuniyeti (yedi madde) Güvenlik Memnuniyeti (altı madde), Çevresel Özellikler Memnuniyeti (üç madde) ve Sosyal İlişkiler Memnuniyeti (dört madde) şeklindedir. Faktörlerin Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları ise, 0,79 ile 0,89 arasında değişmektedir.

Araştırmada mekâna bağlanma, ilçe ve şehir düzeyinde Lewicka (2008) tarafından geliştirilen dokuzu olumlu, üçü olumsuz toplam 12 maddeden oluşan Mekâna Bağlanma Ölçeği (Place Attachment Scale; Lewicka, 2008) ile ölçülmüştür. Ev, bina, mahalle, ilçe ve şehir gibi farklı mekân türlerine yönelik bağlanmayı ölçen ölçeğin cevap kategorileri 5'li likert tipi olup, "1-Kesinlikle katılmıyorum" ile "5- Tamamen katılıyorum" arasında değişmektedir. Ölçeğin farklı mekân türleri için Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları 0,69 ile 0,80 arasında değişmektedir (Lewicka, 2010).

Bu çalışma kapsamında geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan ölçeğin, öncelikle İngilizce'den Türkçe'ye çevrisi yapılmış; ardından psikoloji alanından iki ayrı araştırmacı tarafından Türkçe ve İngilizce versiyonları incelenerek gerekli düzeltmeler yapılmış ölçeğin son hali oluşturulmuştur.

İlçeye bağlanma ölçeğinin yapı geçerliği için öncelikle madde ayırt ediciliği incelenmiş, her maddenin madde-toplam puan korelasyonunun en az 0,30 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett küresellik testi değeri, vaka sayısının ve verilerin dağılımının AFA için uygun olduğunu göstermiştir (KMO=0,91; Bartlett $\chi^2(66) = 1125,275$, $p < 0,001$). Temel bileşenler ve varimaks döndürme yönteminin kullanıldığı AFA’de Madde 8’in ortak varyans değerinin 0,30’un altında olduğu tespit edilmiş madde çıkarılarak analiz tekrar edilmiştir. Yinelenen analizde, 3. ve 12. maddenin çift yüklendiği tespit edilmiş ve maddeler çıkarılarak analiz tekrar edilmiştir. Sonuç olarak 9 maddelik İlçeye Bağlanma Ölçeğinin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve madde yüklerinin 0,44 ile 0,82 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin son halinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,85’tir.

Şehre Bağlanma ölçeğinin ise, 8. maddesinin madde-toplam puan korelasyonunun 0,30’dan düşük olması nedeniyle çıkarılarak devam edilen AFA’de KMO ve Bartlett küresellik testinin gerekli koşulları sağladığı (KMO=0,90; Bartlett $\chi^2(55) = 1133,268$, $p < 0,001$) görülmüştür. Üçüncü maddenin çift yüklenme nedeniyle çıkarılmasının ardından tekrarlanan AFA sonuçlarına göre, ölçeğin 10 maddelik tek boyutlu son halinin varyansın %58’ini açıkladığı, madde yüklerinin 0,47 ve 0,81 arasında değiştiği, Cronbach Alfa katsayısının ise 0,87 olduğu tespit edilmiştir.

Mekân kimliği ise şehir düzeyinde beş madde ile ölçülmüştür. Ölçekte, yaşanan şehrin kimliğin bir parçası olarak ele alınıp alınmadığı (bir madde); ayrıca Sosyal Kimlik Teorisi çerçevesinde iç grup benzerliği (iki madde), gruplar-arası farklılaşma (iki madde) stratejilerini değerlendiren toplam beş madde yer almaktadır. Gruplar-arası farklılaşma maddeleri, Bernardo ve Palma-Oliveira (2016a) araştırmasından yola çıkılarak hazırlanmış; diğer maddeler ise araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Beşli Likert tipine sahip olan ölçeğin cevap kategorileri, “1-Kesinlikle katılmıyorum” ile “5-Tamamen katılıyorum” arasında değişmektedir. Ölçeğin yapı geçerliği sınaması için AFA koşullarını sağladığı (KMO=0,75; Bartlett $\chi^2(10) = 313,061$, $p < 0,001$) 0,68 ile 0,78 arasında değişen madde yükleri ile ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu, açıklanan varyansın %53,48 olduğu ve ölçeğin iç tutarlılığını yansıtan Cronbach Alfa katsayısının ise 0,78 olduğu tespit edilmiştir.

İşlem

Araştırmada yer alan katılımcılara kolayda örnekleme yoluyla ulaşılmıştır. Tez araştırmasının veri toplama sürecinde süre kısıtlılığı nedeniyle Adalar, Çatalca, Esenyurt, Sultangazi, Şile ilçelerinden katılımcıya ulaşılamamıştır. Çevrimiçi ortamda hazırlanan anket katılımcılara iletilmiş; öncelikle araştırmanın amacını anlatılarak katılımın gönüllük esasına dayandığı bilgisi verilerek bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

BULGULAR

Veriler IBM SPSS 27 ve IBM SPSS Process Makro programları ile analiz edilmiştir. Araştırmada vaka sayısının 200’ün üstünde olması nedeniyle değişkenlerin normal dağılım göstereceği varsayımının (Tabachnick ve Fidell, 2013, sy.80) ve yordayıcı ve yordanan değişkenlerin Basıklık (Kurtosis) ve Çarpıklık (Skewness) değerlerinin -1 +1 arasında değişmesi gerektiği koşulunun (George ve Mallery, 2020, sy.115) sağlandığı görülmüştür. Araştırmanın hipotezlerini sınamak için öncelikle korelasyon analizi yapılmış; model sınamasında ise seri çoklu aracılık etkisi Hayes (2018) tarafından geliştirilen IBM SPSS PROCESS Macro modülü kullanılarak 5000 bootstrap örnekleme yöntemi ile elde edilen güven aralığı değerleri doğrultusunda incelenmiştir.

Araştırmada yer alan değişkenlere dair ortalama, standart sapma ve korelasyon değerleri Tablo 2’de sunulmuştur. Değişkenler arası ilişkilere bakıldığında, şehir kimliğinin şehre bağlanma ($r = 0,46$, $p < 0,001$), ilçeye bağlanma ($r = 0,36$, $p < 0,001$) ve ilçe memnuniyeti ($r = 0,4$, $p < 0,05$) ile

olumlu yönde ve anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Şehir kimliğinin ilçede ve şehirde ikamet süresi, cinsiyet, yaş, ekonomik durum ve eğitim durumu gibi sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisinin anlamlı çıkmaması sonucunda bu değişkenler devam eden analizlere dahil edilmemiştir.

İlçe memnuniyeti ve şehir kimliği arasındaki ilişkide sırasıyla ilçeye bağlanma ve şehre bağlanma değişkenlerinin seri aracılık etkisi, Hayes (2018) tarafından geliştirilen PROCESS Macro Model 6 ile sınanmıştır. Modelde üç dolaylı etki ($X \rightarrow M1 \rightarrow Y$, $X \rightarrow M2 \rightarrow Y$, $X \rightarrow M1 \rightarrow M2 \rightarrow Y$) ve bir doğrudan etkinin ($X \rightarrow Y$) sınanması hedeflenmiştir. Hayes (2018) doğrudan ve dolaylı etkilerin anlamlılık değerlendirmesini 5000 bootstrap örnekleme ile elde edilen bootstrap güven aralığı değerlerinin sıfırın üzerinde ya da altında olması yani iki değerden oluşan aralığın sıfırı içermemesi koşulu ile tanımlamıştır.

Tablo 3'te özetlenen analiz sonuçlarına göre, yordanan değişken olan şehir kimliğinin %3'ünün ilçe memnuniyeti tarafından açıklandığı ($F(1,225) = 3,4$, $p < 0,05$), ilçe memnuniyetinin şehir kimliği üzerinde düşük düzeyde de olsa olumlu ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu ($B = 0,04$, $t = 2,00$, $p < 0,05$, %95 GA [0,0006, 0,0835]) görülmüştür. Modele aracı değişkenlerin sırayla dâhil edilmesiyle birlikte, ilçe memnuniyetinin ilçeye bağlanma üzerinde olumlu ve anlamlı etkiye sahip olduğu ($B = 0,27$, $t = 8,46$, $p < 0,001$, %95 GA [0,2071, 0,3329]) ve ilçeye bağlanma varyansının %24'ünün ilçe memnuniyeti tarafından açıklandığı ($F(1,225)=71,54$, $p < 0,001$) görülmüştür.

İlçe memnuniyeti ve ilçeye bağlanma değişkenlerinin bir arada olduğu modelin şehre bağlanmanın %27'sini açıkladığı ($F(2,224)=40,95$, $p < 0,001$), ilçeye bağlanma şehre bağlanma üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkiye sahipken ($B = 0,65$, $t = 8,28$, $p < 0,001$, %95 GA [0,4931, 0,8013]) ilçe memnuniyetinin etkisinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmüştür ($B = -0,04$, $t = -0,88$, $p > 0,05$, %95 GA [-0,1224, 0,0470]).

Tablo 2. Değişkenlere dair ortalama, standart sapma, çarpıklık, basıklık değerleri ve korelasyon katsayıları

	Ort	SS	Çarpıklık	Basıklık	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. ŞK	17,61	0,26	-.372	.531	1	0,46**	0,36**	0,14*	0,08	0,02	-0,03	-0,11	0,00	-0,05
2. ŞB	34,87	0,53	-.455	-.237	1	0,52**	0,21**	0,21**	0,21**	0,17*	-0,00	-0,19*	0,02	-0,04
3. İB	30,36	0,44	-.186	-.288	1	0,49**	0,21**	0,21**	0,03	0,02	0,02	-0,15*	0,06	0,05
4. İM	64,70	0,98	-.288	.006	1	1	0,49**	0,21**	-0,03	0,00	0,06	-0,03	0,06	0,14*
5. İİS	15,05	0,79	.894	.383	1	0,63**	0,37**	0,08	-0,17**	-0,21**	0,08	-0,17**	-0,21**	-0,21**
6. ŞİS	23,49	0,82	.436	.086	1	0,56**	0,11	-0,15*	-0,13*	-0,13*	0,11	-0,15*	-0,13*	-0,13*
7. Yaş	32,53	9,58	.884	.161	1	0,42**	-0,16*	-0,14*	-0,14*	-0,14*	1	-0,18*	-0,12	-0,12
8. Cinsiyet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9. Ek. D	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10. ED	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

** $p < 0,001$, * $p < 0,05$

1- ŞK: Şehir Kimliği; 2- ŞB: Şehre Bağlanma; 3- İB: İlçeye Bağlanma; 4- İM: İlçe Memnuniyeti; 5- İİS: İlçe İkamet Süresi; 6- ŞİS: Şehir İkamet Süresi;

7- Yaş; 8- Cinsiyet; 9- Ek.D: Ekonomik Durum; 10- ED: Eğitim Durumu

Not: Cinsiyet dummy değişken (0: Kadın 1: Erkek) olarak kodlanmıştır.

Son olarak ilçe memnuniyeti, ilçeye bağlanma ve şehre bağlanma değişkenlerinin bir arada olduğu modelin şehir kimliğinin %24'ünü açıkladığı ($F(3,223)=23,01$, $p<0,001$) görülmüştür. Değişkenlerin şehir kimliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, yordayıcı değişken olan ilçe memnuniyetinin başlangıçta anlamlı olan etkisinin modele aracı değişkenlerin dahil edilmesiyle birlikte anlamsız hale geldiği ($B = -0,01$, $t = -0,56$, $p > 0,05$, %95 GA $[-0,0543, 0,0302]$); ilçeye bağlanma ve şehre bağlanmanın ise, şehir kimliği üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (sırasıyla, $B = 0,11$, $t = 2,42$, $p < 0,05$, %95 GA $[0,0199, 0,1952]$; $B = 0,18$, $t = 5,50$, $p < 0,001$, %95 GA $[0,1174, 0,2484]$).

Buradan yola çıkarak, ilçe memnuniyeti ve şehir kimliği arasındaki ilişkide ilçeye bağlanma ve şehre bağlanmanın seri aracı etkiye sahip olduğu söylenebilir. Modelde yer alan üç dolaylı etkinin anlamlılığına bakıldığında, ilçe memnuniyeti (X), ilçeye bağlanma (M1) ve şehir kimliği (Y) değişkenlerinden oluşan birinci dolaylı etki ile ilçe memnuniyeti (X), ilçeye bağlanma (M1), şehre bağlanma (M2) ve şehir kimliği (Y) değişkenlerinden oluşan üçüncü dolaylı etkinin anlamlı olduğu (sırasıyla, $B = 0,03$, %95 GA $[0,0026, 0,0562]$; $B = 0,03$, %95 GA $[0,0178, 0,0481]$); ilçe memnuniyeti (X) şehre bağlanma (M2) ve şehir kimliği (Y) değişkenlerinden oluşan ikinci dolaylı etkinin ise, anlamsız olduğu ($B = -0,01$, %95 GA $[-0,0255, 0,0076]$) görülmüştür. Dolayısıyla 1. ve 3. hipotez desteklenirken 2. hipotez desteklenmemiştir.

Tablo 3. Seri Çoklu Aracılık Modeli Regresyon Katsayıları

İB							
Yordayıcılar	B	SH	β	t	LLCI	ULCI	Model Özeti
Sabit	15,99	1,74		9,18**	12,5608	19,4267	$R^2= 0,24$
İM (X) ¹	0,27	0,03	0,51	8,46**	0,2071	0,3329	$F_{(1,225)} = 71,54$, $p<0,001$
ŞB							
	B	SH	β	t	LLCI	ULCI	Model Özeti
Sabit	17,23	2,40		7,19**	12,5057	21,9483	$R^2= 0,26$
İM (X)	-0,04	0,04	-0,06	-0,88	-0,1224	0,0470	$F_{(2,224)} = 40,95$, $p<0,001$
İB (M1) ²	0,65	0,08	0,54	8,28**	0,4931	0,8013	
ŞK ⁴							
	B	SH	β	t	LLCI	ULCI	Model Özeti
Sabit	8,63	1,32		6,52**	6,0210	11,2352	$R^2= 0,24$
İM (X)	-0,01	0,02	-0,04	-0,56	-0,0543	0,0302	$F_{(3,223)} = 23,01$, $p<0,001$
İB (M1)	0,11	0,05	0,19	2,42*	0,0199	0,1952	
ŞB (M2) ³	0,18	0,03	0,38	5,5**	0,1174	0,2484	
İM toplam etki	0,04	0,02	0,13	2,00*	0,0006	0,0835	
İM direkt etki	-0,01	0,02		-0,56	-0,0543	0,0302	
Bootsrap Etki				SH	LLCI	ULCI	
Dolaylı etki (İM→İB→ŞK)				0,0290	0,01	0,0026	0,0562
Dolaylı etki (İM→ŞB→ŞK)				-0,0069	0,01	-0,0255	0,0076
Dolaylı etki (İM→İB→ŞB→ŞK)				0,0320	0,01	0,0177	0,0481

* $p<0,05$, ** $p<0,001$.

¹ İM: İlçe Memnuniyeti; ² İB: İlçeye Bağlanma; ³ ŞB: Şehre Bağlanma; ⁴ ŞK: Şehir Kimliği ölçeği toplam puanları.

TARTIŞMA

Araştırmada İstanbul sakinlerinin şehirle kurdukları kimlik ilişkisinde şehre bağlanma ve daha küçük ölçekli bir mekân türü olan ilçeye yönelik memnuniyet ve bağlanma düzeyinin etkisi

incelenmiştir. Analizler sonucunda ilçeye bağlanma (1) aracılığıyla ilçeye yönelik memnuniyeti ve ilçeye bağlanma ve şehre bağlanma (2) aracılığıyla şehir kimliğini artırdığı tespit edilmiştir.

Herhangi bir mekâna yönelik memnuniyetin bağlanmayı artırdığı bulgusu (Beyer ve ark., 2017; Bonaiuto ve ark., 1999; Chen ve ark., 2019; Casakin ve Reizer, 2017; Fornara ve ark., 2006; Göregenli ve ark., 2014; Sam ve ark., 2012) bu çalışmada ilçeye yönelik memnuniyet ve ilçeye bağlanma üzerinden desteklenmiştir. Daha önce yapılmış araştırmalarda mekâna bağlanmada etkili olduğu tespit edilen kamu hizmetleri ve güvenlik hissi (Brown ve ark., 2003), sosyal ilişkiler (Lewicka, 2011a, 2011b), temizlik (Bonaiuto ve ark., 1999), yürüyüş alanları, peyzaj düzenlemesi gibi çevresel özellikler (Kim ve Kaplan, 2004; Lewicka, 2010, 2011b; Stedman, 2002) yaşanan ilçeye yönelik memnuniyetin unsurları olarak ele alınmıştır. Literatürde yaşanan yere yönelik memnuniyetin mekâna bağlanmanın sonucu olarak ele alan çalışmalar olmakla birlikte (Veasna ve ark., 2013; Yuksel ve ark., 2010), bu araştırmada memnuniyetin bağlanmayı yordadığı, ayrıca ilçeye bağlanma aracılığıyla şehre bağlanma üzerinde de etkili olduğu görülmüştür.

Bununla birlikte ilçe memnuniyetinin şehre bağlanma aracılığıyla şehir kimliği üzerindeki dolaylı etkisi anlamsız çıkmıştır. Bu durum kişilerin şehirle kuracakları bağlanma ve kimlik ilişkisinin yalnızca memnuniyete dayanmadığını; ilçeye yönelik memnuniyet ve buna bağlı gelişen bağlılık hissinin olması halinde şehre yönelik bağlanmanın arttığını göstermektedir.

Mekâna bağlanma ve mekân kimliği arasındaki ilişkiye dair bulguları incelediğimizde, ilçe memnuniyetinin ilçeye bağlanma aracılığıyla ve ilçe ve şehre bağlanma aracılığıyla iki ayrı dolaylı etki ile şehir kimliğini yordadığını görüyoruz. Bu bulgu, mekân kimliğinin mekâna bağlanmanın sonucu olduğu yaklaşımını (Hernandez ve ark., 2007; Torunczyk-Ruiz, 2013; Wnuk ve Oleksy, 2021) destekler niteliktedir. Mekân kimliğinin bağlanmadan sonra geliştiği vurgusu (Hernandez ve ark., 2007) bağlanmanın kimliğin bir ön koşulu olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca ilçe memnuniyeti, ilçeye bağlanma ve şehre bağlanmanın şehir kimliği üzerindeki olumlu etkisi şehir ve ilçe gibi iç içe geçen mekânlarla kurulan ilişkilerin birbirini beslediğini düşündürmekte; İstanbul'da yaşayan kişilerin şehirle kurdukları ilişkide yaşadıkları ilçenin önemini göstermektedir.

Literatürde farklı mekân türleriyle kurulan ilişkiyi inceleyen araştırmalarda ev (Anton ve Lawrence, 2014; 2006; Lewicka, 2008; 2010), mahalle (Göregenli ve ark., 2014; Hidalgo ve Hernandez, 2001; Laczko, 2005; Lewicka, 2008; 2010; 2011a) ve şehir (Casakin ve ark., 2015; Hidalgo ve Hernandez, 2001; Lewicka, 2005; 2008; 2010; Scannel ve Gifford, 2010) düzeyindeki mekânların sıklıkla araştırıldığı, ancak ilçe düzeyinde mekân türlerini inceleyen sınırlı sayıda çalışma (Kalaycı Önaç ve Gönüllü Sütçüoğlu, 2021; Lewicka, 2008; 2010) olduğu görülmüştür. Lewicka'ya (2010) göre ilçe düzeyindeki mekânların nadiren incelenmesi homojen bir yapıya sahip küçük şehirler söz konusu olduğunda anlaşılabilir. Ancak nüfusu yarım milyonu aşan büyük şehirler için sosyo-demografik yapı, konut türü, tarihi miras ve yerel yönetim politikasının gösterdiği heterojenlik, ilçeleri şehir ve mahalleden ayırmaktadır. Şeker'in (2011, 2015) İstanbul'un 39 ilçesinde ilçeye yönelik memnuniyeti yaşam kalitesi üzerinden ölçen araştırması da İstanbul gibi nüfus yoğunluğu yüksek bir şehirde farklı ilçelerin sakinlerine farklı imkanlar sunduğunu göstermiştir. Bu bulgu, Öncü'nün (2000) tarifiyle homojen bir İstanbullu kimliğinin olmaması olgusuyla örtüşmektedir. Kişilerin ilçe bazında şekillenen yerel deneyimleri, şehirle kurulan bağlanma ve kimlik ilişkisini etkilemektedir.

Sosyal Kimlik Teorisi çerçevesinden baktığımızda, kimliğin bir grup üyeliği olarak tanımlandığı ve grupla kurulan özdeşimin yani bir gruba üye olmanın kendilik imajını korumaya ve geliştirmeye katkı sağladığı bilinmektedir (Tajfel, 1982; Tajfel ve Turner, 1986). Kişiler sosyal sınıflandırmalar yaparak ait oldukları grupları diğerlerinden ayırmakta böylece grup kimliğini güçlendirmektedir (Turner, Oakes, Haslam ve McGarty, 1994, s.454). Mekânın bir grup üyeliği sunarak kimliğin bir parçası haline gelme süreci, bir grupla sosyal özdeşim kurma süreciyle benzerlik göstermektedir (Bonaiuto, Breakwell ve Cano, 1996, s.159). Dolayısıyla mekânın kişiler için bir kimlik unsuru haline geldiği, yaşanan yer üzerinden “biz” ve “onlar” ayrımını yapmaya katkı sağladığı (Bernardo ve Palma-Oliveira, 2013; 2016a; 2016b; Lalli, 1992, Speller ve ark., 2002; Twigger-Ross ve Uzzel, 1996) bilinmekle birlikte, mekânın çeşitli özelliklerinin bu süreci etkilediği görülmüştür. Örneğin Anton ve Lawrence’ın (2014, s.455) mekân kimliğini kentsel ve kırsal alanda inceledikleri çalışmalarında, sınırları belirgin küçük gruplarla daha yüksek düzeyde özdeşim kurulduğu; şehir gibi sosyo-demografik ve mekânsal açıdan farklılıklar barındıran büyük ölçekli mekânlarla ise, daha düşük düzeyde özdeşim kurulduğu tespit edilmiştir. Göregenli ve arkadaşlarının (2014) İzmir’te bir mahallenin sakinleriyle yürüttükleri araştırmada mahalleye bağlanmanın şehirle kurulan bağlanma ve kimlik ilişkisinden bağımsız olduğu görülmüş, ancak İzmir’de yürütülen bir diğer araştırmada (Göregenli, 2005) şehir merkezinde yaşamının aidiyet üzerinde etkili olduğu görülmüştür (akt., Göregenli, 2010). Tüm bu bulgular, kimliğin bağlama duyarlı yapısını gösterir niteliktedir (Turner ve ark., 1994). Dolayısıyla İstanbul söz konusu olduğunda bu araştırmanın bulguları şehrin bir kimlik unsuru haline gelmesinde ilçeye bağlı deneyimlerin etkili olduğunu göstermiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Mekânın kişilerin yaşamlarını sürdürdüğü soyut, geometrik bir alan (Bolak-Hisarlıgil, 2008, s.24) ya da tüketilen bir hacim (Bilgin, 1997) olmadığı bilinmektedir. Öyle ki tutarlı bir kendilik duygusunun gelişmesi (Dixon ve Durrheim, 2004) için “ben kimim?” sorusunun yanı sıra “ben neredeyim?” sorusuna (Cuba ve Hummon, 1993a) verilecek yanıtlar da önem arz etmektedir. Bu çalışmada ise ilçe ve şehir bağlamında İstanbul’un sakinleri için nasıl bir önemi olduğu incelenmiştir. Özellikle İstanbul gibi sürekli göç alan, demografik yapısı değişirken “yaşanabilir” alanları yıllar içinde merkezden çevreye olarak genişleyen (Çeker ve Belge, 2015; Öncü, 1999) bir şehir ile kurulan ilişkide yaşanan ilçeye yönelik memnuniyet ve bağlanmanın ön plana çıkması önemli bir bulgudur. Şehre kıyasla sınırları daha belirgin bir mekânsal düzlem olan ilçeler; kamu hizmetleri, güvenlik, çevresel özellikler ve sosyal ilişkilerden duyulan memnuniyet aracılığıyla bağlanma ve kimlik süreçlerine etki etmektedir. Bu bulgu hem mekân kimliği araştırmaları hem de geliştirilecek şehir politikaları için bir adres oluşturabilir.

Mekâna yönelik memnuniyet, bağlanma ve kimlik değişkenlerinin arasındaki ilişkiyi gösteren bir model önerisi daha sonraki araştırmalar için bir zemin sunması açısından önemlidir. Aynı zamanda yerel ve merkezi yönetimlerin şehir politikaları bakımından, yaşanan ilçeye kurulan ilişkinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bilgin’in (2011, s.27) tarifiyle bir yerde yaşamak basit bir yer kaplama değil; aktif olarak yer almaktır. İlçeye yönelik memnuniyeti artıracak uygulamalar, kişilerin şehre bağlanma düzeylerini artırarak şehrin bir kimlik unsuru haline gelmesine katkı sağlayacaktır. Bu sayede, önceki araştırmalarda vurgulanan yaşam doyumu (Baker ve Palmer, 2006; Lewicka, 2011a; Casakin ve Reizer, 2017) çevreyi korumaya yönelik davranışlar (Ramkissoon ve ark., 2012; Scannel ve Gifford, 2010) ve sivil katılımın (Lewicka, 2011a) artması gibi bireysel ve toplumsal sonuçları olan değişimlere ulaşmak olasıdır.

Araştırma Türkçe mekâna bağlanma ve mekân kimliği yazınında İstanbul ile kurulan bağlanma ve kimlik ilişkisinde yaşanan ilçenin etkisini göstermesi bakımından önemli olmakla birlikte çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk sırada katılımcıların ilçe dağılımı ve demografik özellikleri bakımından dengeli dağılmamış olmaması gelmektedir. Eğitim düzeyi, ekonomik düzey göç deneyimi gibi sosyo-demografik değişkenlerin araştırma modeli üzerindeki etkisini görmek ve araştırma sonuçlarının İstanbul için temsil edilebilirliği ve genellenebilirliğini artırabilmek için araştırma modelinin sonraki araştırmalarda daha kapsamlı bir örneklem tekrarlanması önemlidir. Öte yandan mekân araştırmalarının bağlama duyarlı yapısı dikkate alındığında İstanbul'un ilçelerinin %87'sinden veri toplamış olmak, araştırmanın İstanbul özelinde geçerliğine de destek sağlamaktadır. Farklı şehirlerde yürütülecek araştırmaların ilgili değişkenlerin şehre özgü nasıl ilişkiler sergilediğini görmeyi sağlayacaktır.

Ayrıca araştırmada önerilen seri çoklu aracılık modeli kesitsel yolla toplanmış veri ile sınılanmıştır; bu durum nedensellik ilkesine dayanan çıkarımlar yapılmasını engellemektedir. Mekânla kurulan memnuniyet, bağlanma ve kimlik ilişkisinin nedensel doğasını anlamada sonraki araştırmalarda yapılacak boylamsal incelemenin katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada nicel veri üzerinden yaşanan ilçeye ilişkin önemi vurgulamış; nitel araştırma deseniyle yürütülecek çalışmaların kavramlar arasındaki ilişkiyi görmeye katkı sağlayacağı; aynı zamanda nicel ve nitel verinin bir arada değerlendirildiği karma yöntemle yürütülecek çalışmalar, ilçe ve mahalle gibi küçük ölçekli mekânların şehirle kurulan ilişki üzerindeki etkisinin anlaşılmasında, mekânla kurulan ilişkinin sembolik boyutunun görülmesinde zengin bir perspektif sunacaktır. Daha sonraki araştırmalarda memnuniyet, bağlanma ve kimlik değişkenleri çerçevesinde ele alınan modelin yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş gibi bireysel sonuç değişkenlerinin yanı sıra topluluk duygusu, sivil katılım, çevreyi koruma davranışları gibi değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi, mekân deneyiminin diğer disiplinlerle ilişkisini görmeye olanak sağlayacaktır. Son olarak, Çevre Psikolojisi alanında yürütülen bu çalışmanın Göç Araştırmaları, Şehir Sosyolojisi gibi disiplinler arası bir bağlamda tekrarlanmasının hem ilgili araştırma yazınlarına hem de politika ve uygulama alanlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazar(lar) aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadır(lar):

- 1- Araştırmacıların katkı oranı eşittir.
- 2- Bu çalışma birinci yazarın danışmanlığında ikinci yazar tarafından 2018 tarihinde tamamlanan "Mekâna bağlanma düzeyinin mekân kimliği ve diğer gruplarla ilişkiler üzerindeki etkisinin incelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Bu yüzen etik kurul izni bulunmamaktadır.
- 3- Araştırmada kullanılan tüm ölçüm araçları için gerekli izinler alınmıştır.
- 4- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA

- Anton, C. E. & Lawrence, C. (2014). Home is where the heart is: the effect of place of residence on place attachment and community participation. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 451-461. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.10.007>
- Arkonaç, S. (1995). Şehirli ve gecekondulu grupların birbirlerini ve kendilerinin tariflerinde ayırdedici davranışları. *Psikoloji Çalışmaları*, 20, 95-112.
- Babacan, T. & Koramaz, E. K. (2021). Konutlarda kişiselleştirmeler ve yere bağlılık duygusunun gelişimi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 4(1), 47-56.
- Baker, D. A. & Palmer, R. J. (2006). Examining the effects of perceptions of community and recreation participation on quality of life. *Social Indicators Research*, 75(3), 395-418. <https://doi.org/10.1007/s11205-004-5298-1>
- Baydeniz, E. & Kılıcı, L. (2022). The effect of destination satisfaction and place attachment on behavioral intention: the case of Seferihisar. *İstanbul Management Journal*, 93, 67-88.
- Belanche, D., Casalo, L. V. & Flavian, C. (2017). Understanding the cognitive, affective and evaluative components of social urban identity: Determinants, measurement, and practical consequences. *Journal of Environmental Psychology*, 50, 138-153. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2017.02.004>
- Belanche, D., Casalo, L. V. & Rubio, M. Á. (2021). Local place identity: A comparison between residents of rural and urban communities. *Journal of Rural Studies*, 82, 242-252. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.01.003>
- Bernardo, F. & Palma-Oliveira, J. (2013). Place identity, place attachment and the scale of place: The impact of place salience. *Psychology*, 4(2), 167-193. <https://doi.org/10.1080/21711976.2013.10773867>
- Bernardo, F. & Palma-Oliveira, J. M. (2016a). Urban neighbourhoods and intergroup relations: The importance of place identity. *Journal of Environmental Psychology*, 45, 239-251. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2016.01.010>
- Bernardo, F. & Palma-Oliveira, J. M. (2016b). Identification with the neighborhood: Discrimination and neighborhood size. *Self and Identity*, 15(5), 579-598. <https://doi.org/10.1080/15298868.2016.1178665>
- Beyer, A., Kamin, S. T. & Lang, F. R. (2017). Housing in old age: dynamical interactions between neighborhood attachment, neighbor annoyance, and residential satisfaction. *Journal of Housing for the Elderly*, 31(4), 382-393. <https://doi.org/10.1080/02763893.2017.1335671>
- Bilgin, N. (1997). *Yer kimliği ve kentsel yurttaşlık*. Siyaset ve İnsan içinde. (ss. 102-110). Bağlam Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2011). Sosyal düşüncede kent kimliği. *İdealkent*, 2(3), 20-47.
- Bolak-Hisarlıgil, B. (2008). Martin Heidegger'de "mekan" düşüncesi: hermeneutik-fenomenolojik bir yaklaşım. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(2), 23-34.
- Bonaiuto, M., Breakwell, G. M. & Cano, I. (1996). Identity processes and environmental threat: The effects of nationalism and local identity upon perception of beach pollution. *Journal*

of Community & Applied Social Psychology, 6(3), 157-175. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1298\(199608\)6:3<157::AID-CASP367>3.0.CO;2-W](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1298(199608)6:3<157::AID-CASP367>3.0.CO;2-W)

- Bonaiuto, M., Aiello, A., Perugini, M., Bonnes, M. & Ercolani, A. P. (1999). Multidimensional perception of residential environment quality and neighbourhood attachment in the urban environment. *Journal of Environmental Psychology*, 19(4), 331-352. <https://doi.org/10.1006/jevp.1999.0138>
- Bonaiuto, M. & Fornara, F. (2017). *Residential satisfaction and perceived urban quality*. Reference module in neuroscience and biobehavioral psychology içinde (ss. 1-5). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-809324-5.05698-4>
- Brown, B., Perkins, D. D. & Brown, G. (2003). Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block levels of analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 23(3), 259-271. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(02\)00117-2](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(02)00117-2)
- Casakin, H., Hernández, B. & Ruiz, C. (2015). Place attachment and place identity in Israeli cities: The influence of city size. *Cities*, 42, 224-230. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2014.07.007>
- Casakin, H. & Reizer, A. (2017). Place attachment, residential satisfaction, and life satisfaction: Traditional and renewed kibbutz. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 27(7), 639-655. <https://doi.org/10.1080/10911359.2017.1317313>
- Chen, N., Dwyer, L. & Firth, T. (2014). Effect of dimensions of place attachment on residents' word-of-mouth behavior. *Tourism Geographies*, 16(5), 826-843. <https://doi.org/10.1080/14616688.2014.915877>
- Chen, N. & Dwyer, L. (2018). Residents' place satisfaction and place attachment on destination brand-building behaviors: Conceptual and empirical differentiation. *Journal of Travel Research*, 57(8), 1026-1041. <https://doi.org/10.1177/0047287517729760>
- Chen, N., Hall, C. M., Yu, K. & Qian, C. (2019). Environmental satisfaction, residential satisfaction, and place attachment: The cases of long-term residents in rural and urban areas in China. *Sustainability*, 11(22), 6439. <https://doi.org/10.3390/su11226439>
- Chow, K. & Healey, M. (2008). Place attachment and place identity: First-year undergraduates making the transition from home to university. *Journal of Environmental Psychology*, 28(4), 362-372. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.02.011>
- Cuba, L. & Hummon, D. M. (1993a). A place to call home: Identification with dwelling, community, and region. *Sociological Quarterly*, 34(1), 111-131. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1993.tb00133.x>
- Cuba, L. & Hummon, D. M. (1993b). Constructing a sense of home: Place affiliation and migration across the life cycle. *Sociological Forum*, 8, 547-572. <https://doi.org/10.1007/BF01115211>
- Çeker, A. & Belge, R. (2015). İstanbul'da kentsel dönüşüm kapsamında gerçekleşen bir olgu: Soylulaştırma. *Türk Coğrafya Dergisi*, 65, 77-86. <https://doi.org/10.17211/tcd.30494>
- Dağ, K. (2022). Mekânsal bağlılık ile mekân tatmini arasındaki ilişkide çevreci davranışsal niyetin rolü. *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 7(2), 141-154.

- Devine-Wright, P. & Lyons, E. (1997). Remembering pasts and representing places: The construction of national identities in Ireland. *Journal of Environmental Psychology*, 17(1), 33-45. <https://doi.org/10.1006/jevp.1996.0037>
- Dixon, J. & Durrheim, K. (2004). Dislocating identity: Desegregation and the transformation of place. *Journal of Environmental Psychology*, 24(4), 455-473. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2004.09.004>
- Fornara, F., Bonaiuto, M., Bonnes, M., Carrus, G. & Passafaro, P. (2006). Sustainability and residential satisfaction within exclusive residential complexes in the city of Rome. D. Shehayeb, H. Turgut-Yildiz & P. Kellet (Ed.), *Appropriate home: Can we design "appropriate" residential environments* içinde (ss. 37-48). Housing & Building National Research Centre.
- Fornara, F., Bonaiuto, M. & Bonnes, M. (2010). Cross-validation of abbreviated perceived residential environment quality (PREQ) and neighborhood attachment (NA) indicators. *Environment and Behavior*, 42(2), 171-196. <https://doi.org/10.1177/0013916508330998>
- George, D. & Mallery, P. (2020). *IBM SPSS statistics 26 step by step: A simple guide and reference* (16. Baskı). Routledge.
- Gifford, R. (2002). Making a difference: Some ways environmental psychology has improved the world. R. B. Bechtel & A. Churchman (Ed.), *Handbook of environmental psychology* içinde (ss.323-334). John Wiley & Sons, Inc.
- Gomez-Jacinto, L. & Hombrados-Mendieta, I. (2002). Multiple effects of community and household crowding. *Journal of Environmental Psychology*, 22(3), 233-246. <https://doi.org/10.1006/jevp.2002.0236>
- Göregenli, M. (2010). *Çevre psikolojisi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Göregenli, M. & Karakus, P. (2014). *The relations between socio-spatial mobility and urban-related identity: A comparative analysis of internal migrants and host culture members in six big cities of Turkey*. 4th International Conference: Ecology of Urban Areas Proceedings (ss.470-478). Zrenjanin, Serbia.
- Göregenli, M., Karakus, P., Kösten, E. Y. Ö. & Umuroğlu, I. (2014). Mahalleye bağlılık düzeyinin kent kimliği ile ilişkisi içinde incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29(73), 73-85.
- Göregenli, M., Karakus, P. & Gökten, C. (2016). Acculturation attitudes and urban-related identity of internal migrants in three largest cities of Turkey. *Migration Letters*, 13(3), 427-442. <https://doi.org/10.59670/ml.v13i3.294>
- Grillo, M. C., Teixeira, M. A. & Wilson, D. C. (2010). Residential satisfaction and civic engagement: Understanding the causes of community participation. *Social Indicators Research*, 97(3), 451-466. <https://doi.org/10.1007/s11205-009-9511-0>
- Gustafson, P. (2009a). More cosmopolitan, no less local: The orientations of international travellers. *European Societies*, 11(1), 25-47. <https://doi.org/10.1080/14616690802209689>
- Gustafson, P. (2009b). Mobility and territorial belonging. *Environment and Behavior*, 41(4), 490-508. <https://doi.org/10.1177/0013916508314478>
- Halpenny, E. A. (2006). *Environmental behaviour, place attachment and park visitation: A case study of visitors to Point Pelee National Park*. Doktora tezi, The University of Waterloo, Waterloo.

- Halpenny, E. A. (2010). Pro-environmental behaviours and park visitors: The effect of place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(4), 409-421. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.04.006>
- Hauge, A. L. (2007). Identity and place: a critical comparison of three identity theories. *Architectural Science Review*, 50(1), 44-51. <https://doi.org/10.3763/asre.2007.5007>
- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach* (2. baskı). The Guilford Press.
- Hernandez, B. (2021). Place attachment: Antecedents and consequences (Antecedentes y consecuencias del apego al lugar). *Psyecology*, 12(1), 99-122. <https://doi.org/10.1080/21711976.2020.1851879>
- Hernandez, B., Hidalgo, M. C., Salazar-Laplace, M. E. & Hess, S. (2007). Place attachment and place identity in natives and non-natives. *Journal of Environmental Psychology*, 27(4), 310-319. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2007.06.003>
- Hidalgo, M. C. & Hernandez, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 273-281. <https://doi.org/10.1006/jev.2001.0221>
- Hur, M., Nasar, J. L. & Chun, B. (2010). Neighborhood satisfaction, physical and perceived naturalness and openness. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 52-59. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.05.005>
- Jiao, L., Ren, Z., Guo, Z., Gao, S. & Xu, Y. (2023). Individual differences in place attachment and pro-environmental behavior: Pride as an emotional tie. *Personality and Individual Differences*, 214, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2023.112357>
- Junot, A., Paquet, Y. & Fenouillet, F. (2018). Place attachment influence on human well-being and general pro-environmental behaviors. *Journal of Theoretical Social Psychology*, 2(2), 49-57. <https://doi.org/10.1002/jts5.18>
- Kalaycı Önaç, A. & Gönüllü Sütçüoğlu, G. (2021). Effect of urban change on place attachment: evidence from two locations from a city in Turkey with similar historical landscape values. *Arabian Journal of Geosciences*, 14(11), 1-17. <https://doi.org/10.1007/s12517-021-07318-6>
- Khaleghimoghaddam, N., Arzhang, S. & Rajaeipour, N. (2023). Investigating the contribution of socio-physical structure of neighborhoods on residents' sense of attachment. *PLANARCH-Design and Planning Research*, 7(2), 191-202. <https://doi.org/10.5152/Planarch.2023.23121>
- Kılıç, T. & Hardal, S. (2014). Kentsel dönüşümün sosyal ve mekansal yansımalarına bir örnek: Sarıgöl Mahallesi (Gaziosmanpaşa-İstanbul). *Türk Coğrafya Dergisi*, 62(1), 1-7. <https://doi.org/10.17211/tcd.33157>
- Kırlı-Özer, G., Çahantimur, A. & Kırlı, S. (2020). Aidiyet duygusu kentlerin algılanmasında etkili etkenlerden birisi midir? Bir pilot çalışma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21(3), 285-291. <https://doi.org/10.5455/apd.63211>
- Kim, J. & Kaplan, R. (2004). Physical and psychological factors in sense of community: New urbanist Kentlands and nearby Orchard Village. *Environment and Behavior*, 36(3), 313-340. <https://doi.org/10.1177/0013916503260236>

- Köse, B. Ç. (2022). Antecedents of domestic tourists' loyalty: The Role of place attachment and satisfaction. *OPUS Journal of Society Research*, 19(46), 276-288. <https://doi.org/10.26466/opusjsr.1069174>
- Kuo, H. M., Su, J. Y., Wang, C. H., Kiatsakared, P. & Chen, K. Y. (2021). Place attachment and environmentally responsible behavior: The mediating role of destination psychological ownership. *Sustainability*, 13(12), 6809. <https://doi.org/10.3390/su13126809>
- Laczko, L. S. (2005). National and local attachments in a changing world system: Evidence from an international survey. *International Review of Sociology – Revue Internationale de Sociologie*, 15(3), 517-528. <https://doi.org/10.1080/03906700500272525>
- Lalli, M. (1992). Urban-related identity: Theory, measurement, and empirical findings. *Journal of Environmental Psychology*, 12(4), 285-303. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(05\)80078-7](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80078-7)
- Lewicka, M. (2005). Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties. *Journal of Environmental Psychology*, 25(4), 381-395. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.10.004>
- Lewicka, M. (2008). Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past. *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 209-231. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.02.001>
- Lewicka, M. (2010). What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 35-51. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.05.004>
- Lewicka, M. (2011a). Place attachment: How far have we come in the last 40 years?. *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207-230. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.10.001>
- Lewicka, M. (2011b). On the varieties of people's relationships with places: Hummon's typology revisited. *Environment and Behavior*, 43(5), 676-709. <https://doi.org/10.1177/0013916510364917>
- Low, S.M. & Altman, I. (1992). Place attachment. I. Altman & S. M. Low, (Ed.) *Place attachment, human behavior and environment* içinde (12, 1-12). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4684-8753-4_1
- Mills, A. (2008). The place of locality for identity in the nation: Minority narratives of cosmopolitan Istanbul. *International Journal of Middle East Studies*, 40(3), 383-401.
- Mouratidis, K. & Andersen, B. (2023). What makes people stay longer in the densifying city? Exploring the neighbourhood environment and social ties. *Housing Studies*, 1-22. <https://doi.org/10.1080/02673037.2023.2185593>
- Öncü, A. (1999). İdealinizdeki ev mitolojisi kültürel sınırları aşarak İstanbul'a ulaştı. *Birikim*, 123(7), 26-34.
- Öncü, A. (2000). İstanbullular ve ötekiler küreselcilik çağında orta sınıf olmanın kültürel kozmolojisi. Ç. Keyder (Ed.), *İstanbul küresel ve yerel arasında* içinde (ss. 117-144) , Metis Yayınları.
- Özata, T. & Özdemir-Darby, D. (2023). Yere bağlanma olgusunun önemli bir bileşeni olarak yeşil alanlar: kuzguncuk bostanı. *Kent Akademisi*, 16(2), 702-726. <https://doi.org/10.35674/kent.1086441>

- Proshansky, H. M. (1978). The city and self-identity. *Environment and Behavior*, 10(2), 147-169. <https://doi.org/10.1177/0013916578102002>
- Puddifoot, J. E. (1997). Psychological reaction to perceived erasure of community boundaries. *The Journal of Social Psychology*, 137(3), 343-355. <https://doi.org/10.1080/00224549709595445>
- Ramkissoon, H., Weiler, B. & Smith, L. D. G. (2012). Place attachment and pro-environmental behaviour in national parks: The development of a conceptual framework. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(2), 257-276. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.602194>
- Ramkissoon, H. & Mavondo, F. T. (2015). The satisfaction-place attachment relationship: Potential mediators and moderators. *Journal of Business Research*, 68(12), 2593-2602. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.05.002>
- Ramkissoon, H., Mavondo, F. & Uysal, M. (2018). Social involvement and park citizenship as moderators for quality-of-life in a national park. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(3), 341-361. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1354866>
- Rollero, C. & De Piccoli, N. (2010a). Place attachment, identification and environment perception: An empirical study. *Journal of Environmental Psychology*, 30(2), 198-205. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.12.003>
- Rollero, C. & De Piccoli, N. (2010b). Does place attachment affect social well-being?. *European Review of Applied Psychology*, 60(4), 233-238. <https://doi.org/10.1016/j.erap.2010.05.001>
- Sam, N., Bayram, N. & Bilgel, N. (2012). The perception of residential environment quality and neighbourhood attachment in a metropolitan city: A study on Bursa, Turkey. *eCanadian Journal of Humanities and Social Sciences*, 1(1), 22-39.
- Scannell, L. & Gifford, R. (2010). The relations between natural and civic place attachment and pro-environmental behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 289-297. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.01.010>
- Scannell, L. & Gifford, R. (2017). Place attachment enhances psychological need satisfaction. *Environment and Behavior*, 49(4), 359-389. <https://doi.org/10.1177/0013916516637648>
- Secor, A. J. (2003). Citizenship in the city: Identity, community, and rights among women migrants to Istanbul. *Urban Geography*, 24(2), 147-168. <https://doi.org/10.2747/0272-3638.24.2.147>
- Secor, A. (2004). "There is an Istanbul that belongs to me": citizenship, space, and identity in the city. *Annals of the association of American Geographers*, 94(2), 352-368. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.2004.09402012.x>
- Speller, G. M., Lyons, E. & Twigger-Ross, C. (2003). A community in transition: The relationship between spatial change and identity processes. *Social Psychological Review*, 4(2), 3-22.
- Stedman, R. C. (2002). Toward a social psychology of place: Predicting behavior from place-based cognitions, attitude, and identity. *Environment and Behavior*, 34(5), 561-581. <https://doi.org/10.1177/0013916502034005001>
- Stedman, R. C. (2003). Is it really just a social construction?: The contribution of the physical environment to sense of place. *Society & Natural Resources*, 16(8), 671-685. <https://doi.org/10.1080/08941920309189>

- Şeker, M. (2011). *İstanbul'da yaşam kalitesi araştırması*. İstanbul Ticaret Odası.
- Şeker, M., Sardanlı, A. & Bektaş, H. (2014). *TRC2 bölgesi yaşam kalitesi araştırması*. Karacadağ Kalkınma Ajansı.
- Şeker, M. (2015). Quality of life index: A case study of Istanbul. *Istanbul University Econometrics and Statistics e-Journal*, 23, 1-15.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. Baskı). Pearson.
- Temelova, J. & Dvorakova, N. (2012). Residential satisfaction of elderly in the city centre: The case of revitalizing neighbourhoods in Prague. *Cities*, 29(5), 310-317. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2011.11.015>
- Torunczyk-Ruiz, S. (2013). Neighbourhood attachment and city identity in ethnically mixed areas: Comparison of natives and migrants in four European cities. *Estudios de Psicología*, 34(3), 339-343. <https://doi.org/10.1174/021093913808349244>
- Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology*, 33(1), 1-39.
- Tajfel, H. & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behaviour. S. Worchel, ve W. G. Austin (Ed.), *Psychology of intergroup relations* içinde (ss.7-24). Nelson-Hall.
- Twigger-Ross, C. L. & Uzzell, D. L. (1996). Place and identity processes. *Journal of Environmental Psychology*, 16(3), 205-220. <https://doi.org/10.1006/jevp.1996.0017>
- Turner, J. C., Oakes, P. J., Haslam, S. A. & McGarty, C. (1994). Self and collective: cognition and social context. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20(5), 454-463. <https://doi.org/10.1177/0146167294205002>
- Veasna, S., Wu, W. Y. & Huang, C. H. (2013). The impact of destination source credibility on destination satisfaction: The mediating effects of destination attachment and destination image. *Tourism Management*, 36, 511-526. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2012.09.007>
- Wnuk, A. & Oleksy, T. (2021). Too attached to let others in? The role of different types of place attachment in predicting intergroup attitudes in a conflict setting. *Journal of Environmental Psychology*, 75, 101615. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101615>
- Xu, Y., Wu, D. & Chen, N. C. (2022). Here I belong!: Understanding immigrant descendants' place attachment and its impact on their community citizenship behaviors in China. *Journal of Environmental Psychology*, 79, 101743. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101743>
- Yuksel, A., Yuksel, F. & Bilim, Y. (2010). Destination attachment: Effects on customer satisfaction and cognitive, affective and conative loyalty. *Tourism Management*, 31(2), 274-284. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2009.03.007>
- Zenker, S. & Rütter, N. (2014). Is satisfaction the key? The role of citizen satisfaction, place attachment and place brand attitude on positive citizenship behavior. *Cities*, 38, 11-17. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2013.12.009>